رو به فردا

به بهانه اهدای نخستین دوره جایزه چراغ
اینجا چراغی روشن است

پوریا ناظمی
روزنامه‌نگار علم

دوستان ارجمندم «ساپوش صفاریان‌پور» و «پژمان (محمدرضا) نوروزی»، با همتی بلند و عزمی استوار، گامی دشوار در راه قدردانی از پیشکسوتان و فعالان ترویج علم این سرزمین برداشته‌اند.

در دنیای امروزین ما که کمتر پیش می‌آید کسانی بدون نفعی شخصی دست به کاری بزرگ بزنند، آنان دلیرانه در راهی دشوار گام نهاده‌اند. جایزه ترویج علم چراغ، که «پژمان» و «ساپوش» آن را بنا نهاده‌اند، تلاشی ارزشمند است. آنها نه حمایتی دارند، نه بودجه‌ای و نه تحمل این دشواری‌ها. چیزی بر کارنامه‌شان می‌افزاید.

تاجایی که خبر دارم، ایشان پیش از یک سال است در تدارک این جایزه‌اند و البته هدف صفاری، معرفی و تشکر از کسانی است که عمر و انرژی خود را در راه توسعه علم و روش‌های علمی در جامعه سپری می‌کنند.

پیش از یک سال است این دوستان در حال رایزنی و مشاوره و طراحی این رویداد علمی- فرهنگی ساده هستند. زمانی را که می‌توانستند به هر کار دیگری اختصاص دهند و نفعی برای خود به همراه آورند، صرف خدمتی می‌کنند و منت گذارند. قدمشان استوار و چراغشان روشن. البته ارزش هر تقدیری نه‌فقط برگرده تقدیرکنندگان، که به آنانی وابسته است که قرار است از آنان قدردانی کنند و چه مبارک انتخابی در نخستین روشنایی چراغ.

دوستان بانی چراغ در نخستین دوره معرفی برگزیدگان خود، دست به انتخابی شایسته زده‌اند و افراد لایقی را برای دریافت این جایزه انتخاب کرده‌اند. چه کسی است با دنیای علم و ترویج علم این آشنایی داشته باشد و نامی از چهره مهربان و شورمند توسعه علم این کشور، دکتر «محمد باقری» نشنیده باشد؟ مردی که همیشه با لبی خندان، آغوشی گشاده، خردی ژرف و گنجینه دانشی بی‌مانند، مرجع علاقه‌مندان علم بوده است؛ مورخی اکنون که داستان ما و سرزمین ما را به نیکی می‌داند و دل‌گرم آینده دارد.

دکتر «مجید میرزاوزیری» را که برگزیده شده‌اند، نشانه مروج علم» است. سال‌های طولانی است که می‌شناسم. او یکی از نخستین استادان من در دانشکده ریاضیات دانشگاه فردوسی مشهد بود. جمله معروفی است که می‌گوید در دانشگاه، تجربه را که مهم است، نه در کلاس درس رسمی که در راهروها و در معاشرت‌های بیرون از کلاس می‌آموزید. «مجید میرزاوزیری» نه‌تنها در کلاس‌های شوروشوق ریاضی را فروزان می‌کرد که در راهروهای دانشکده بود که تجسمی از یک ذهن زیبا را به نمایش می‌گذاشت.

دکتر «میرزاوزیری» که با همه تعاریف موجود و به شهادت کارهای فراوان دانشگاهی‌اش، در زمره نخبگان و ستارگان دنیای آکادمیک بود، هیچ‌گاه به این فضا رضایت نداد. او که شاعری عاشر و توانا است، به سرای ادبیات رفت و قصه‌گویی دنیای ریاضیات را آغاز کرد. ده‌ها کتاب نوشته است. کتاب «مثلث» او شاهکاری بی‌نظیر به شمار می‌رود که خواندن و کشف رازش برای هرکسی شوق‌آفرین است.

او با تأسیس شعبه ریاضیات، تلاش دیگری برای ترویج ریاضیات انجام داد و ریاضیات را از دانشی به کسانی که با آن خسته‌کننده می‌دانند، به سرگرمی مهیجی برای جوانان و بزرگان بدل کرد. شرح سرفرای او به کوشه‌گوشه این خاک، روایتگر داستان مردی است که شیفته دانش‌گستری است.

چراغ، جایزه خود در زمینه مروج به یک گروه از جوانان شورمند ایرانی داده است که با تلاش و دقت و از همه مهم‌تر، توجه به تجربه‌های پیشین، راهی نو را در ترویج علم می‌پویند. در این دوران که حتی برای کالای جعلی باید بهایی گلان پرداخت، «گروه ساروس» مجله‌ای حرفه‌ای و مطمئن را در زمینه ترویج و فضا، به صورت آنلاین و رایگان منتشر می‌کند. به ساخت مستند و فیلم می‌پردازد و به رویدادهای شهری و کشوری ساماندهی می‌دهد. آنها همزمان هم قدر و فرصت فضای مجازی را می‌شناسند و آگاهانه در درخورحال این در سراب فضای مجازی (که ممکن است آدمی را از تماس با دنیای واقعی دور کند)، غرق نشده‌اند. راهشان مستدام باد.

اما چراغ آنچه را برطرف بماند و رویه‌روز روشن‌تر و درخشان‌تر باشد، نباید به این آغاز مهم دلخوش بماند. مسیری که دوستانم در آن پای نهاده‌اند، دشوار و پرخطر است. دشواری راه، گرفتار طبقه و عدم زمانه و اسیر روزمرگی‌شدن و تحمل فشار کوته‌اری است که پای به‌سرانجام‌رساندن این کاستی به سحاک مقصود باید به دوش بکشند. این دشواری‌ها و دشواری‌های بیرون از کشور است. دنیا می‌گوید در این میدان سرد بیارک دیگری در کمین است. ما فرانتر از دعای خیر، به نظرم ایشان، باید به آنچه هست، راضی نمانند. وعده برامید تشکیل گروهی از منتخبان هر دوره که در تعیین برگزیدگان دور بعد بتوان با آنان مشورت کرد و همچنین تماس دائمی با بدنه ترویج علم ایران که در قالب بانک اطلاعاتی وعده داده‌شده خود را بروز می‌دهند. وعده‌های درخشانی است که امیدوارم به آن عمل کنند.

درعین‌حال به نظر می‌رسد با الهام از تجربه‌های گذشته بنیان‌گذاران و گردانندگان چراغ، نباید خود را در رویداد و جایزه و تقدیری سالانه خلاصه کند. آنچه مبنی دو جایزه برق در دهه، مهم است. اگر یکی از اهداف این جایزه معرفی برگزیدگان و تلاش برای افزایش ضریب نفوذ آنها در جامعه است، شاید راه مناسبی باشد که در طول سال به انتشار خبرها، فعالیت‌ها و کارهای ترویجی برگزیدگان پرداخت و درهمان‌حال، به کمک همکاران و علاقه‌مندان، کار نظارت دائم بر جامعه و به‌ویژه دیدن آنچه که کمتر دیده شده‌اند، را دنبال کند.

دوستان من و بانیان چراغ، بدون استفاده از منابع مالی رسمی و دیدن آنکه این کار بر سابقه یا جایگاه خاصی اتکا بیفزاید، این چراغ را روشن کرده‌اند. آنها اگرچه با محدودیت‌های زیادی مواجه هستند، اما باید میان توانایی‌ها و فعالیت‌ها تناسبی برقرار کنند. شخصی‌بودن این جایزه باعث نخواهد شد که ناظران علم ایران، بر آنها آسان بگیرند. آنها وارد بازی عمومی شده‌اند که می‌تواند بر آینده علم در ایران تأثیری مثبت داشته باشد و انتظار بجایی است که از آنها بخواهیم در حد مقدورات‌شان بهترین کار ممکن را ارائه دهند؛ کاری که راه آینده را برای روشن خواهد کرد و اینکه بیموض چراغ راهی باشد و دشوار است و به نظرم، آنانی که این راه را مفید می‌دانند، باید به یاری گردانندگان چراغ بشتابند.

باشد این چراغ که در بلندای امشب روشن شده است، سال‌ها روشن بماند و روشنی‌بخش راهی باشد که سفر سلامت همه ما را تضمین می‌کند.

ستاره قطبی

دستاوردهای گروه ساروس
آسمانتان روشن

مهرسا لطائی

«ساروس» در زمستان ۹۳، با شعار «آسمان‌تان را روشن کنید» و هدف ترویج علم نجوم با زبانی جذاب، ساده و به‌دور از پیچیدگی‌های علمی، از سوی جمعی از منجمان آماتور و علاقه‌مندان به علم تأسیس شد. گروه ساروس در کنار ترویج علم و فناوری از طریق فضای مجازی تحصیل‌کرده و علاقه‌مند با ایده‌ها و افکار تازه به عرصه علم، اشاره کرد. سال‌هاست انجمن ترویج یا اهدای جایزه‌ی، از فعالان ترویج علم ایران تقدیر می‌کند، اما گویا آن‌قدر فعالیت‌های ترویجی در ایران متنوع شده است که هم‌اکنون گروهی دیگر نیز با همان هدف حمایت و تشویق فعالیت‌های ترویجی، جایزه دیگری را نام «چراغ» بنیان گذاشته‌اند که بزندگان آن در شب یلدا معرفی شده و هفتم دی‌ماه جوایز خود را دریافت کردند. بنیان‌گذاران این جایزه بر این باورند که فعالیت‌های ترویجی در ایران بسیار متنوع شده است و اکنون روزنامه‌نگاران علم ایران باید به دنبال راهکارهایی برای ارتباط نزدیک‌تر و صمیمانه‌تر با هم باشند. گفت‌وگوی ما با «ساپوش صفاریان‌پور» را بخوانید.

گروه علم: هدف اصلی گروهی که در ایران چندان تعریفی ندارد، اما بسیاری از کارشناسان بر این باورند که وضعیت کنونی نسبت به ۲۰ سال و ۳۰ سال پیش، بسیار بهتر است. بهبود وضعیت ترویج علم و افزایش تلاش‌ها برای همگانی‌کردن علم، چندین دلیل دارد که از جمله آنها می‌توان به ورود تعداد زیادی از جوانان تحصیل‌کرده و علاقه‌مند با ایده‌ها و افکار تازه به عرصه علم، اشاره کرد. سال‌هاست انجمن ترویج یا اهدای جوایزی، از فعالان ترویج علم ایران تقدیر می‌کند، اما گویا آن‌قدر فعالیت‌های ترویجی در ایران متنوع شده است که هم‌اکنون گروهی دیگر نیز با همان هدف حمایت و تشویق فعالیت‌های ترویجی، جایزه دیگری را نام «چراغ» بنیان گذاشته‌اند که بزندگان آن در شب یلدا معرفی شده و هفتم دی‌ماه جوایز خود را دریافت کردند. بنیان‌گذاران این جایزه بر این باورند که فعالیت‌های ترویجی در ایران بسیار متنوع شده است و اکنون روزنامه‌نگاران علم ایران باید به دنبال راهکارهایی برای ارتباط نزدیک‌تر و صمیمانه‌تر با هم باشند. گفت‌وگوی ما با «ساپوش صفاریان‌پور» را بخوانید.

◉ جایزه چراغ چیست و بنیان‌گذاران این جایزه، با اهدای این جایزه چه هدفی را دنبال می‌کنند؟

هدف اصلی «جایزه چراغ» معرفی چهره‌های فعال در حوزه ترویج علم و قدردانی از فعالیت‌های آنان است. من و دکتر «محمدرضا نوروزی» که موضوع ترویج و عمومی‌سازی علم، علاقه و دل‌مشغولی هر دو ماست، به این نتیجه رسیدیم که باید برای برانگیزاندن فعالیت‌های ترویج علم باید قدردانی‌های بسیاری انجام داد و بهتر است شروع این‌گونه فعالیت‌ها، با اهدای جایزه چراغ همراه باشد. آمیدواریم اهدای «جایزه چراغ» آغازی باشد بر مجموعه‌ای از فعالیت‌های دیگر که بتواند گروه فعالان ترویج علم را به یکدیگر پیوند دهد و در نهایت موجبات تقویت این گروه و فعالیت آنان را بدید آورد. یکی از اهداف اهدای این جایزه آن است که افراد شاخص در زمینه ترویج علم را به مردم معرفی و از تلاش‌های آنان تقدیر کند و چه روشی بهتر از اهدای جایزه برای شناسایی و تقدیر از فعالیت‌های جسمگیر افراد. به بیان دیگر، اهدای جایزه هم موجب معرفی افراد به عموم مردم جامعه و هم تقدیر از فعالیت‌های آنان می‌شود.

یکی از اهداف اهدای «جایزه چراغ» آن است که افراد شاخص در زمینه ترویج علم را به مردم معرفی و از تلاش‌های آنان تقدیر کند و چه روشی بهتر از اهدای جایزه برای شناسایی و تقدیر از فعالیت‌های جسمگیر افراد. به بیان دیگر، اهدای جایزه هم موجب معرفی این افراد به عموم مردم جامعه و هم تقدیر از تلاش‌های آنان می‌شود

که این گروه‌ها با هم ارتباط برقرار کنند و بهتر همدیگر را بشناسند و از این مهم‌تر، بتوانند راحتتر و بهتر فعالیت‌های یکدیگر را رصد کنند. به همین‌دلیل کم‌کم این ایده در ذهن ما شکل گرفت که چیزی شبیه به باشگاه موجود علم داشته باشیم که کارشان دیده‌بانی ترویج علم در ایران است. تشکیل چنین باشگاهی می‌تواند دستاورد‌های زیادی داشته باشد. از جمله اینکه این افراد می‌توانند جلسات منظمی را تشکیل دهند و با کارها و فعالیت‌های یکدیگر آشنا شوند. در ادامه، تشکیل گروهی برای مبادله ایده‌ها و افکار در زمینه ترویج علم و موضوع اهدای جایزه‌ای در همین فضای فکری نیز مطرح شد.

◉ دراینباره برای شما پرسش بعدی را بیاورم که در سال‌های گذشته کسترش چشمگیری یافته است. این کسترش، هم در تعداد و هم در محتوا و عمق به خوبی قابل مشاهده است. اما باید هم، هنوز این پرسش وجود دارد که این فعالیت‌ها آن‌قدر کسترش‌یافته و متنوع هست که آن‌را باشد برای شناخت ابعاد مغفول‌مانده آن، فعالیتی مانند اهدای یک جایزه صورت گیرد؟

اهدای یک جایزه اهداف بسیار متفاوتی دارد. یکی از مهم‌ترین اهداف جایزه ما، شناسایی و قدردانی از چهره‌های فعال و تاثیرگذار در این زمینه است. یکی از سخت‌ترین و رامترین کارهای ما، انتخاب برندگان سه بخش جایزه امسال بوده است. زیرا تعداد افرادی که در این زمینه فعالیت می‌کنند به‌راحتی قابل شمارش نیست. اگر ما وضعیت کنونی ترویج علم ایران را با مثال بخواهیم بگوییم، می‌توانیم چهره‌های فعال و برازنده و

راه‌های همگانی‌کردن علم در گفت‌وگو با یکی از بنیان‌گذاران «جایزه چراغ»

ارتباط متقابل ترویج علم در جامعه و توسعه علمی

سیاوش صفاریان‌پور: امیدواریم اهدای «جایزه چراغ» فعالان ترویج علم را به یکدیگر بپیوند دهد

عکس: شبنم نوروزی

انجام این فعالیت‌ها، به دو هدف مهم می‌رسیم: اول اینکه افرادی تربیت می‌شوند که در آینده وارد حرفه پژوهش و مطالعات علمی می‌شوند. چنبه و دستاورد دیگر فعالیت‌های ترویج علم این است که به ما کمک می‌کند در زندگی روزمره و رفتار اجتماعی‌مان، تفکر علمی را لحاظ کنیم.

◉ داشتن تفکر علمی چه فایده‌ای برای افراد عادی جامعه دارد؟

داشتن مهارت تفکر علمی به تصمیم‌گیری‌های درست منجر می‌شود؛ برای مثال ما با استفاده از ابزاری مانند تفکر علمی می‌توانیم میزان اتلاف انرژی را کاهش دهیم. رفت‌وآمدهای روزانه در شهر را بهینه کنیم و موارد بسیار زیاد دیگری که در نتیجه باعث بالارفتن کیفیت زندگی می‌شود.

◉ چه عواملی این ایده را در ذهن شما شکل داد که با اهدای جایزه، از فعالیت‌های ترویجی حمایت کنید؟

به باور من برای یک جامعه، ترویج علم بدیده بسیار مهمی است. بنا توجه به اینکه در ایران هم در حدود یک دهه گذشته تغییرات بسیار زیادی در حوزه علم و ترویج صورت گرفته است، شاهد چهره‌های جدید و نوظهوری در زمینه عمومی‌سازی علم هستیم که روش‌های آنان تا حدود زیادی با روش‌های سنتی ترویج علم تفاوت دارد. در گذشته، بیشتر معلمان در فعالیت‌های مانند فوق‌برنامه به کار ترویج علم می‌پرداختند، ولی امروز فعالان بسیار دیگری وارد عرصه ترویج علم شده‌اند و به همین‌دلیل هم این نیاز بدید آمده است

یکی از کارکردهای ترویج علم این است که با تشویق و ترغیب عده‌ای را به بسیار مشتاق علم کند، به دانشمندان زیادی که برجسته‌اتر تبدیل کند. علاوه بر این، با ترویج علم می‌توان ذهنیت علمی را در مخاطبان تقویت کرد. اگر آحاد جامعه با سازوکار و در حقیقت با ماهیت و چگونگی شکل‌گیری نظریه‌های علمی آشنا شوند

عکس: شبنم نوروزی

تمام بسرعت و تحقیق و پژوهش در آن آغاز شود. خلاصه آنکه برای دستیابی به توسعه علمی، لازم است با مبانی تفکر علمی هم آشنا شویم. انجام این کار نیز با نیروی انسانی ورزیده و خبره ممکن است.

◉ ترویج با همگانی‌کردن علم چه کارکردهایی می‌تواند داشته باشد؟

یکی از کارکردهای ترویج علم این است که با تشویق و ترغیب، عده‌ای را به بسیار مشتاق علم هستند، به دانشمندان بزرگ و برجسته‌اتر تبدیل کند. علاوه بر این، با ترویج علم می‌توان ذهنیت علمی را در مخاطبان تقویت کرد. اگر آحاد جامعه با سازوکار و در حقیقت با ماهیت و چگونگی شکل‌گیری نظریه‌های علمی آشنا شوند، شرط بسیار مهمی برای ایجاد فرهنگ علمی است. آنها با چگونگی تدوین نظریه‌های علمی آشنا می‌شوند و با روش‌های علمی آشنا می‌شوند. در حقیقت